

Bente Wallander (tekst og foto)

Regjeringen vil gi dagaktivitetstilbud til flere

Fra gulrot til pisk

TOK SAGA FATT: Det gikk så flisene skvatt da helse- og omsorgsminister Bent Høie (t.h.) ga Geir Bjørnsen en hjelpende hånd med sagen.

Helse- og omsorgsdepartementet har ved hjelp av tilskuddsmidler forsøkt å friste kommunene til å etablere flere dagaktivitetsplasser for personer med demens, men de økonomiske gulrøttene falt ikke tilstrekkelig i smak. Nå tar regjeringen hardere skyts i bruk. Fra 2020 blir kommunene pålagt å tilby dagaktiviteter for hjemmeboende personer med demens.

Det var i april i år at Stortinget ba Regjeringen komme tilbake med forslag til endringer i helse- og omsorgsloven slik at den fra 1. januar 2020 skal gi kommunene plikt til å tilby dagaktivitetstilbud for hjemmeboende personer med demens. Tilskuddsmidlene de har lokket kommunene med de siste årene har på langt nær blitt brukt opp og med dagens etableringstakt har målet om 9 000 dagaktivitetsplasser på landsbasis fremstått som utopisk å nå.

– Vi vet at demens kan ramme midt i livet. Aktivitetstilbud er et av de viktigste tiltakene for å leve et godt liv med demens. Det er stort behov for et mangfold av tiltak tilpasset den enkeltes alder og interesser. Vi håper at flere nå vil bli

inspirert og oppfordrer kommunene til å søke om de øremerkede midlene. Dagaktivitetstilbud vil også være et viktig satsningsområde i Demensplan 2020, som vi nå arbeider med, sa helse- og omsorgsminister Bent Høie (H) da han besøkte *Imn på tunet*-tilbudet på Vittersø gård i Larvik.

Det gode liv

Helse- og omsorgsministeren var ikke snauere enn at han karakteriserte ordningen som «Demenslandsbyen på norsk», med henvisning til det nederlandske sykehjemmet De Hogeweyk¹:

¹) Se reportasje i D&A, nr. 1, 2015

– Selv om *Inn på tunet* ikke er et botilbud, så har tiltakene et innhold som fører til at folk får muligheten til å være aktive med noe de er vant med fra før. Her blir gården brukt som arena for å gi personer med demens et bedre liv. *Inn på tunet* skal bidra til meningsfulle dager for brukerne, med sosialt samvær, trygghet og opplevelse av mestring. På en gård er det mulig med ulike aktiviteter hele året. Derfor er *Inn på tunet* et flott tilbud til mange personer med demens, sa han.

Med på turen til Vestfold var landbruks- og matminister Sylvi Listhaug (FrP).

– *Inn på tunet* er et tiltak jeg tror på, det passer ikke for alle å sitte på et sykehjem. Mange eldre har i likhet med meg selv tilknytning til gård. De gode øyeblikkene som oppstår når man får drive med dyr og delta i aktiviteter på gården, bidrar til å skape ro i hverdagen. Jeg tror at landbruket også har mye å tjene på dette, sa hun.

Gården er en ressurs

Paul Edvard og Kirsti Bårnes Vittersø var både glade og stolte over å kunne ønske de to ministrene velkommen. Som fjerdegenerasjons gårdbruker er

Paul Edvard særlig opptatt av hva *Inn på tunet*-ordningen kan bety for landbruket:

– Det er viktig at vi bønder bidrar med verdiskapning til samfunnet. Vi må tilby det befolkningen ønsker, og det trenger ikke å være bare mat. *Inn på tunet*-tiltak gir oss muligheter til å utnytte de naturlige kvalitetene som en gård har, det skaper liv og arbeidsplasser i bygda og bidrar til kontakt mellom bybefolkningen og omlandet.

Ektefellen Kirsti Bårnes Vittersø er husflids- og aktivitørutdannet. Hun hadde arbeidet ved en skjermet enhet for personer med demens i syv år da ideen om å utnytte bryggerhuset til et Grønn omsorgs-tilbud oppsto i 2001, men først etter syv års planlegging kunne hun som daglig leder åpne bryggerhusets dører for de seks første *Inn på tunet*-brukerne med demens i 2008.

Pårørende gir motivasjon

Utgangspunktet for driften er en skriftlig driftsavtale med Larvik kommune, som også har arbeidsgiveransvaret for tiltakets tre ansatte.

I starten var tilbudet åpent to dager i uken, nå er det full drift fem dager hver uke.

– I ettertid kan man jo lure. Hvorfor starte en slik virksomhet hjemme, gir det oss noen andre fordeler enn svært kort vei til jobben? Det å få se at pårørende får god avlastning og at de takket være dette orker å ha sine kjære hjemme lenger, er god motivasjon for meg. Vi er tilknyttet nærmeste sykehjem, der kan vi få faglig veiledning og hjelp. Vi samarbeider godt med hjemmetjenesten og tjenestekontoret og involveres i prosessen med å velge aktuelle brukere. Som leder ser jeg at personlig egnethet og gode kunnskaper om demens er en forutsetning for å kunne arbeide med denne pasientgruppen, med dette på plass får man også lav turnover blant de ansatte. Når det passer for dagtilbudet får vi i tillegg hjelp av kompetente frivillige.

Bærekraftig for kommunen

Det var Elin H. Aarø Strandli fra Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse som ledet det første *Inn på tunet*-prosjektet, som fra 2001 til 2004 het Landbruket for personer med demens.

– Siden starten for 15 år siden har det vært en kraftig vekst i antall *Inn på tunet*-tilbud. Fra tilbud i to kommuner i 2004 til de 40 tilbudene vi har registrert

TIL STOR GLEDE OG NYTTE: – I starten tenkte jeg; kan dette virkelig være et tilbud for akademikere og byborgere? Har etter syv års drift erfart at tiltaket kan være til glede og nytte for svært mange, fortalte gårdbruker Paul Edvard Vittersø (t.h.).

EGENPRODUSERT: Daglig leder Kirsti Bårnes Vittersø kunne i samarbeid med tilbudets brukere ønske de celebre gjestene velkommen til et bord fullt av egenproduserte matvarer. På bildet: Bent Høie, Sylvi Listhaug og ordfører i Larvik, Rune Høiseith.

i en hittil upublisert undersøkelse fra 2014/15, fortalte hun.

Strandli påpekte flere årsaker til økningen, til disse hørte Demensplan 2015 og tilskuddsordningen som de siste årene har dekket 30 prosent av kommunens driftsutgifter ved opprettelse av nye dagaktivitetsplasser.

At tiltaket har stor verdi, ble ikke minst understreket av Larvik kommunes kommunalsjef for helse- og omsorg, Karen Kaasa:

– Det viktigste er at det gir brukerne økt livskvalitet. Samtidig ser vi at det er økonomisk bærekraftig for kommunen, fordi det bidrar til å utsette brukernes behov for institusjonsplass. Mens en sykehjemsplass koster kommunen rundt én million kroner hvert år, kommer utgiftene til en dagaktivitetsplass som dette på 360 000 kroner årlig.

Uvant for eks-lærer

Annie Elisabeth Johnsen har benyttet seg av Vittersø gårds dagaktivitetstilbud tre dager hver uke det siste halve året. Hun har alltid vært glad i naturen, trives bra med å være ute og tar gjerne del i aktivitetene på gården.

Sønnen Børre Falchor Johnsen forteller at det var et sjokk for hele familien da Annie ble syk for tre-fire år siden og siden fikk en demensdiagnose.

– Mor har vært lærer hele livet og er fortsatt rasende flink. Å få en slik sykdom ble for henne svært spesielt.

– Nei, nå kan jeg ikke undervise mere, sier Annie, som likevel har litt å berette om hvordan det er å ha demens.

– Det verste er at det er så vanskelig å bruke hodet! Når jeg skal handle, for eksempel. Jeg skriver opp hva jeg skal ha på en liste før jeg går hjemmefra men så, når jeg kommer i butikken, forstår jeg ikke hva det jeg har skrevet betyr.

Mor og sønn satte pris på at ministrene tok seg så god tid under gårdsbesøket.

– Vi hadde en fin morgenstund sammen, og jeg fikk fortalt Høie om mors problemer med handlingen. Han skulle se nærmere på temaet. Kanskje kunne det hjelpe flere personer med demens om de som arbeider i butikkene fikk større forståelse for hva slike sykdommer dreier seg om, sier Børre.

I GLASSHUS: Gjestene koste seg med Imm på tunet-drivhusets varme. Fra v.: Landbruks- og matminister Sylvi Listhaug, gårdbruker Paul Edvard Vittersø, helse- og omsorgsminister Bent Høie, daglig leder av dagaktivitetstilbudet på Vittersø gård, Kirsti Bårnes Vittersø samt Larviks ordfører Rune Høiseith.

PRISER VÅREN: Annie Elisabeth Johnsen og Alf Steen Hansen sår sommerblomster i påsyn av to ministre.

MOR OG SØNN: Annie Elisabeth Johnsen og sønnen Børre Falchor Johnsen var fornøyd med å ha fått fortalt ministrene litt om hvordan det er å leve med demens.